

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Янна Павлова Рускова, ШУ „Епископ Константин Преславски“
на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
в област на висше образование 1. Педагогически науки,
професионално направление 1.2. Педагогика,
докторска програма „Теория на възпитанието и дидактика (Педагогически
теории и технологии на музикалните дейности)
при ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград

Автор: Василена Божидарова Спасова

Тема: „Развитие на емоционалната интелигентност на 6-7-годишните деца чрез възприемане на музика“

Представените документи и материали потвърждават, че докторантката Василена Божидарова Спасова отговаря на изискванията на ЗРАС и съответните правилници.

Информацията за нея показва, че защитата на докторската теза е целенасочен етап от цялостното ѝ кариерно развитие и е естествен момент в доказване на нейните професионални качества. Работата ѝ в различни институции и среда, с различни групи обучавани е предпоставка за мотивация и търсения в областта на обобщаването на знанията, уменията и компетентностите ѝ в един завършен научен труд.

Предложеният за рецензиране дисертационен труд е свързан със значим за съвременните педагогически, психологически, социални, музиковедчески и др. науки проблем. Проблематизирането на идеите за емоционалната интелигентност в съвременен образователен контекст се обуславя от дефицити и/или известни противоречия в теоретичен и приложно-практически аспект, особено по отношение на музикалното образование и

възпитание. Съвсем правилно докторантката аргументира избора на тема, като акцентира върху предпоставки, свързани с глобални проблеми в обществото и с конкретни, отнасящи се за възрастта на изследваните в дисертационния труд. Тази взаимообвързаност на проблематиката, касаеща конкретната целева група, с отражението ѝ върху цялостното развитие и формиране на личността е достатъчен силен аргумент в полза на актуалността на разглежданото и изследваното в дисертационния труд. Да бъдем емоционално интелигентни е предизвикателство, отговорност, загриженост за всички нас – съвременните хора, които живеем в един рационален и понякога прекалено прагматичен свят... Друг такъв аргумент е самото актуално присъствие на темата за емоционалната интелигентност в научната и практическа литература и все по-голямото значение, което учени от различни научни направления ѝ отдават. Трети, но не по важност аргумент в това отношение, е липсата на цялостно изследване, насочено към развитието на емоционалната интелигентност на деца чрез участието им в целенасочена музикална дейност – възприемане на музика. А ориентирането към определената възраст за провеждане на изследването (деца в предучилищна възраст) е категорично правилно – отдавна този период в цялостното формиране на индивида е доказан като много сензитивен за развитие по отношение емоционалното, духовно начало у човека чрез участието на музиката в тези процеси. Освен това, точна е и преценката на дисертантката по отношение на избор на музикална дейност – слушане, възприемане на музика, като основна по отношение на всички останали, с активно и пълноценно значение за развитието на децата. Верен е изследователският мотив на авторката за аргументиране и апробиране на модел за работа – методическа система за развитие на емоционалната интелигентност в определената възраст. Всичко това води до точно, ясно, прецизно, аргументирано поставяне на хипотеза, обект, цел и задачи на дисертационното изследване, разгърнато в 204 страници.

Впечатление прави многопластовото и аналитично интерпретиране в теоретичен аспект на основната проблематика, проектирането и извеждането на корелации. Проучването на различни научни концепции от различни научни области е направено коректно, многообхватно, с надлежни изводи и насочване към конкретната тема. Наред с това е постигнато и специфичното за изследването синтезиране на понятийни и терминологични уточнения, извеждането на необходимите структурни елементи (йерархична структура на емоционалната интелигентност, етапи в процеса на възприемане, информационни пластове в детското възприемане на музика, основни задачи на дейността...), които са в основата на проведеното изследване чрез критериална авторска система и методическа система. Това води до убеждението, че докторантката притежава изследователска ерудиция, ЗУК за интерпретиране на теоретични постановки, за да ги фокусира за актуалните нужди на своя дисертационен труд и качествено изследване.

На пръв поглед като че ли е прекалено пространно теоретичното изследване на особеностите на възприемането на музика, на музикалното изкуство и различните гледни точки за емоционалното, интелектуалното, изобразителното в музиката, на психологическите основи на възприемането и т.н. Но авторката тълкува, сравнява, извежда приоритети, дава оценка и аргументира позиции по отношение на споровете и гледните точки. И още по-важно – достига до изводи и аспекти, които са в пряка връзка с нейното изследване. Затова, при това много умело, свързва теоретични (музиковедчески, психологически) и методически теории. От такава позиция се тълкуват важни за дисертационния труд понятия и явления (преживяване и разбиране, нагласи, емоции и емоционалност, асоциации, художествено съдържание, мислене и музикално мислене, осмисленост, вариантност и константност...). Това ѝ дава основание да обоснове, дори в

този теоретичен раздел, тезата, че музиката е много подходящо средство за развитие на емоционалната интелигентност в предучилищна възраст.

По същия начин докторантката подхожда и към теоретичното изследване на емоционалната интелигентност – подробно, в исторически и структурен аспект, с извеждане на необходими същности и особености (от психологическа и др. гледни точки, в чуждата и българската литература). Представя концептуални теории на автори, които приема за изграждане на своя труд, в подходящ графичен и табличен вид (П. Саловей, Дж. Майер). Независимо от противоречието между двата различни модела на двамата автори, дисертантката ги обединява и аргументира в едно цяло, извежда работно определение, разработва модел на йерархична структура на емоционална интелигентност с компоненти, които е възможно да бъдат развивани при деца на 6-7 години чрез дейността възприемане на музика и в който се определя възходящ ред на развитие на всеки един компонент, явяващ се стъпало в развитието на следващия – разпознаване и изразяване на емоция, емпатия, гладко общуване с другите. Друг теоретичен модел за следване се извежда от трудовете на А. Ценов – поетапна система за възприемане на музикално произведение, структурирана в четири художествено-информационни пласта. Тези два теоретично моделирани от докторантката модели са основа за изграждането на технологичен модел за развитие на емоционалната интелигентност чрез възприемане на музика, който е разкрит във втора глава.

Същностното разкриване на изследването в дисертационния труд е направено във втора глава, със следните раздели: Ценностна концептуализация на образователния технологичен модел; Модел на работа, насочен към стимулиране на емоционалната интелигентност чрез възможностите на дейността възприемане на музика; Организация на изследователската програма; Графичен модел за развитие на емоционалната интелигентност на 6-7-годишните деца. Авторката аргументира основните

задачи на изследването в тази част чрез афективната таксономия на Кратуол – възприятие, реагиране, оценяване, организиране, идентифициране. Коректно и подробно се описват всички етапи на емпиричното изследване, използваните пособия и музикален репертоар, разгърнатите авторски задачи и форми на работа: за развитие на разпознаване и изразяване на емоции, за развитие на емпатия, за развиване на „гладкото общуване с другите“. Вниманието привличат и заслужават адмирации табличното и графичното им представяне, разгръщането на специален раздел за междупредметните връзки. Емпиричното изследване е насочено към установяване на специфични връзки и зависимости в хода на музикалното обучение и няма метричен характер, тъй като изследваното явление „емоционална интелигентност“ не подлежи на количествени измервания. Основен акцент в наблюдението е поставен върху взаимодействието между изследваните компоненти на емоционалната интелигентност и музикалните дейности на децата по време на възприемане на музика.

В трета глава се представят статистическата обработка и анализът на резултатите от педагогическия експеримент. Използват се три статистически метода за изчисляване на началните и крайните резултати на експерименталната и контролната група. Сравняват се резултати, правят се изводи, дават се насоки за работа. Резултатите доказват, че разработеният модел на работа е ефективен и необходим за музикалното възпитание в предучилищна възраст. Доказва се хипотезата (и произтичащите от нея предположения): прилагането на разработената методическа система стимулира развитието на емоционалната интелигентност на децата.

Приносите на представения дисертационен труд са явни и ярки, имат и научна стойност, и практическа значимост:

- Налице е цялостен труд, с неизследван до този момент проблем за връзките и зависимостите между развитието на емоционалната

интелигентност и процеса на възприемане на музика в музикалните занятия в предучилищна възраст;

- Проследени и обобщени са процеси на постигане на емоционална стабилност, емпатийно отношение и поведение, способност за осъзнаване на собствено емоционално състояние и това на другите;
- Изведен е модел на йерархична структура на емоционалната интелигентност на деца от предучилищна възраст (6-7 г.), който съдържа три основни компонента – разпознаване и изразяване на емоции, емпатия и „гладко общуване“ с другите;
- Създаден е и е апробиран технологичен модел за развитие на емоционалната интелигентност на 6-7-годишните деца чрез възможностите на възприемането на музика;
- Създаден е списък от музикални инструментални произведения, предоставящи възможности за развитие на музикалните способности, въображение и емоционална интелигентност на децата в предучилищна възраст.

В процеса ми на проучване на труда, на проследяване на литературата по темата не са открити моменти на плагиатство.

Авторефератът отразява структурните и същностните компоненти на дисертационния труд. Включва оригиналното му съдържание – целеви изследователски акценти, теоретични предпоставки, резултати от апробирането на технологичния модел, изводи и приносни моменти.

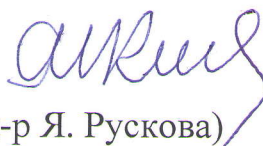
Представени са 4 публикации, съответстващи на темата на дисертационния труд. Те презентират негови основни моменти, дори го разширяват в определен аспект (проблемът за агресията).

Дисертантката Василена Спасова представя убедителен изследователски подход, защитава тези и становища, умее да провежда експеримент и да го описва според изискванията, проявява ЗУК за анализ и аргументиране.

Изследването има категорична теоретико-практическа актуалност и приноси моменти.

Това ми дава основание да предложа на уважаемите членове на научното жури да гласуват за присъждането на образователна и научна степен „доктор“ на Василена Спасова.

19 юни 2018 г.

Рецензент: 
(доц. д-р Я. Рускова)